

Absolventi Katedry sociální práce FF UK z let 2006–2013. Výsledky dotazníkového šetření.¹

Eva Dragomirecká, Veronika Bílá, Pavla Tuháčková

ABSTRAKT

Cílem práce bylo zjistit, v jakých oblastech se profesně uplatňují absolventi Katedry sociální práce Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze a jak je studium připravilo pro praxi. Data byla získána formou dotazníkového šetření, které proběhlo v dubnu a květnu 2014. Z celkového souboru 232 osob, které ukončily studia v letech 2006 až 2013, byla získána data od 93 osob (návratnost 40 %). Výsledky ukázaly minimální nezaměstnanost absolventů a převahu jejich uplatnění ve státním sektoru. Výsledky dále naznačily, které znalosti a dovednosti absolventi potřebují v praxi v závislosti na profesní oblasti, ve které působí.

ABSTRACT

The goal of the work was to investigate in which areas graduates of Social Work Department of Faculty of Arts, Charles University in Prague, have been employed and how well they were prepared for the practice. Data were collected using the questionnaire survey carried out from April to May 2014. From the total sample of 232 persons who graduated from 2006 to 2013 we got data from 93 persons (40 % of response). Results showed minimal unemployment of graduates and the state sector as the area where they have been most frequently employed. Further the results indicated which knowledge and skills graduates use in their practice dependent on professional area in which they work.

ÚVOD

Pro sociální práci je charakteristické, že se objekt jejího zájmu — sociální prostředí — neustále proměňuje. Mění se požadavky na způsoby řešení interakcí mezi jednotlivcem a sociálním prostředím, určité problémy ztrácejí na aktuálnosti a objevují se nové. Více než v jiných oborech je pro sociální práci důležitá zpětná vazba od absolventů.

Výzkum uplatnění absolventů Katedry sociální práce (KSP) FF UK, která rozvíjí sociální práci jako vysokoškolský obor již 25 let, navazuje na dvě předchozí výzkumná šetření provedená jako součást diplomových prací. Radostová (2005) oslovila absolventy z let 1997–2004² a zpracovala údaje o jejich prvním a současném zaměstnání a reflexi studia na katedře sociální práce. Výsledky ukázaly minimální

-
- 1 Tato práce je jedním z výstupů Programu rozvoje vědních oblastí na Univerzitě Karlově (PRVOUK) č. 7 *Psychosociální aspekty kvality lidského života*.
 - 2 Z celkového počtu 235 absolventů z let 1997–2004 poskytlo odpověď 174 osob, tj. 74 %. Uvedené výsledky se vztahují k tomuto souboru respondentů.

nezaměstnanost absolventů. Více než polovina absolventů byla po skončení studia zaměstnána v nestátním neziskovém sektoru, třetina ve státním sektoru a každý desátý v soukromém sektoru, např. v oblasti personalistiky. Absolventi pracovali s různými typy klientů, častěji zastoupeny byly tyto skupiny: pachatelé trestných činů, lidé s duševním onemocněním, příjemci dávek či klienti poradenství a děti a mládež (Radostová et al. 2006). Výzkumem absolventů z let 2005–2008 navázala Bradáčová (2009). V dotazníkovém šetření odpovědělo 154 absolventů (72 % z celkového počtu dotázaných). Co se týče uplatnění absolventů, nebyly zjištěny výrazné změny — více než polovina nalezla uplatnění v nestátním neziskovém sektoru, čtvrtina ve státním sektoru a ostatní (13 %) v soukromém sektoru. Tři absolventi (2 %) byli v době šetření nezaměstnaní.

Je otázkou, nakolik uplatnění absolventů sledovaného pracoviště ovlivnily změny na pracovním trhu, konkrétně vývoj průměrné míry nezaměstnanosti po r. 2008 a stále zvyšování počtu absolventů vysokých škol v ČR. Zatímco míra nezaměstnanosti se s výjimkou nízkých hodnot v letech 2007 a 2008 pohybuje okolo 8–9 %, přibývání počtu absolventů vysokých škol je stálým trendem. V r. 2001 absolvovalo všechny typy a formy studia v ČR necelých 30 tisíc absolventů, v r. 2007 se počet absolventů více než zdvojnásobil a v r. 2010 představuje téměř trojnásobek. Je tedy zřejmé, že absolventi vysokých škol na pracovním trhu čelí zvýšené konkurenci svých vrstevníků (Šeďa a Šeďová 2012).

CÍLE ŠETŘENÍ

Zajímalo nás, zda výše popsané trendy ztížily situaci našich absolventů ve smyslu prodloužení doby hledání práce, případně zvýšeného podílu aktuálně nezaměstnaných. Dále jsme sledovali, v jakých oblastech profesně působí a nakolik je studium připravilo na požadavky praxe.

Hlavním cílem projektu bylo získat tuto zpětnou vazbu a využít ji pro zvýšení kvality a aktuálnosti studijních programů, a to včetně přípravy podkladů pro novou akreditaci.

Výzkumné šetření bylo realizováno studenty předmětu Terénní výzkum v magisterském programu a jeho dalším cílem bylo seznámit studenty se základními výzkumnými dovednostmi i úskalími sběru dat pomocí dotazníku.

Dále sloužil tento dílčí projekt jako předvýzkum k rozsáhlejšímu připravovanému výzkumu uplatnění absolventů Filozofické fakulty.

METODY

Jednorázové dotazníkové šetření bylo realizováno v dubnu a květnu 2014. Dotazník byl rozeslán na emailové adresy respondentů ve formátu dokumentu Word, nebylo použito webové rozhraní. Tazateli bylo 29 studentů 1. ročníku magisterského oboru sociální práce na KSP FF UK v Praze. Data z vyplněných dotazníků byla uložena do Excelu a zpracována v programu IBM SPSS.

INSTRUMENT

Dotazník „Uplatnění absolventů“ byl vytvořen pro účely šetření, přičemž některé otázky byly převzaty z předchozích výzkumů absolventů KSP v letech 2005 a 2009 (diplomové práce Z. Radostové a J. Bradáčové vedené doc. Matouškem).

Dotazník má 26 otázek včetně tří otevřených otázek, v nichž se mohli respondenti vyjádřit k tomu, které kurzy považovali za nejpřínosnější, nejméně přínosné a co by dle jejich názoru mělo být do studijního programu doplněno. Otázky jsou rozděleny do čtyř částí, které pokrývají základní demografické informace o absolventovi, údaje o jeho současném zaměstnání a o prvním zaměstnání po absolvování studia na KSP FF UK a hodnocení studia.

SOUBOR

Podkladem pro šetření byly seznamy 140 absolventů Bc. programu a 145 absolventů Mgr. programu Sociální politika a sociální práce, kteří ukončili studium v letech 2006/2007 až 2013/2014. Emailové adresy absolventů byly dostupné v SIS (informační systém Filozofické fakulty UK). Údaje ze seznamů informující o celkových počtech absolventů a délce studia jsou prezentovány v části „Informace o absolventech KSP v letech 2006/2007 až 2013/2014“.

Z 285 absolventů bylo 48 uvedeno na obou seznamech, tj. ukončili ve sledovaném období jak bakalářský, tak magisterský stupeň studia.

ANALÝZA DAT

Pro stanovení statistické významnosti byla zvolena hladina 0,05, není-li uvedeno jinak. Rozdíly mezi soubory byly hodnoceny testem analýzy rozptylu ONE-WAY ANOVA pro kvantitativní proměnné a testem χ^2 pro kategoriální proměnné. Pro určení rozdílů mezi průměry více souborů byla zvolena Bonferroniho korekce významnosti. K analýze dat byla použita počítačová aplikace IBM SPSS Statistics 19.0.

VÝSLEDKY

INFORMACE O ABSOLVENTECH KSP V LETECH 2006/2007 AŽ 2013/2014 (N = 285)

Zdrojem těchto popisných dat jsou seznamy absolventů dostupné v SIS, nikoli absolventské šetření.

BAKALÁŘSKÉ STUDIUM (N = 140)

V letech 2006/2007 až 2013/2014 ukončilo Bc. studium 140 studentů, z toho 15 mužů (10,7%). 89 studentů (63,6 %) ukončilo studium po 3 letech, tj. ve standardní době studia, 45 studentů (32,1 %) po 4 letech studia. Pouze 6 studentů (4,2 %) přesáhl nezpo-

platněnou dobu studia: 3 studenti ukončili po 5 letech a 3 po 6 letech. Průměrná doba studia činila 3,43 roku. Mezi absolventy bakalářského stupně bylo 33 (23,6 %) absolventů kombinované formy, jejichž délka studia činila 3,3 roku a nelišila se významně od absolventů denní formy studia (3,47 roku)³.

MAGISTERSKÉ STUDIUM (N = 145)

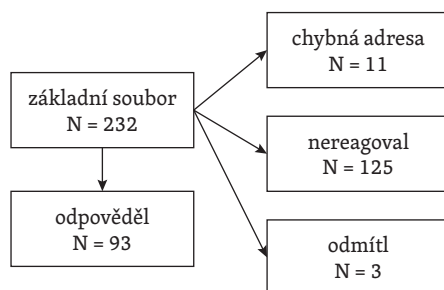
V letech 2006/2007 až 2013/2014 ukončilo Mgr. studium 145 studentů, z toho 13 mužů (9 %). Po 2 letech, tj. ve standardní době studia, ukončilo studium jen 40 studentů (27,6 %) po 3 letech 82 (56,6 %). Po 4 letech ukončilo 22 studentů (12,7 %) a po 5 letech 1 student.

Každý pátý absolvent magisterského studia ukončil v letech 2006/2007 na Katedře sociální práce také bakalářský stupeň studia (48 absolventů, tj. 20,3 %). Celkový počet absolventů bakalářského a magisterského studia na KSP je však vyšší, protože tento údaj nezahrnuje studenty, kteří absolvovali bakalářské studium před rokem 2006/2007.

ZÁKLADNÍ SOUBOR PRO DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Ze seznamů bylo vyřazeno 48 duplicit a dále 5 absolventů bakalářského studia, kteří v době dotazníkového šetření byli studenty 1. r. magisterského studia. Základní seznam tvořilo 232 osob.

Dotazník vyplnilo 93 osob (40 %). Od 139 absolventů se nepodařilo vyplněný dotazník získat. Důvody shrnuje obrázek 1. U 11 osob (7,9 % z těch, kteří neodpověděli) nebyla k dispozici platná adresa nebo adresa chyběla, 125 nereagovalo nebo si nepřčetlo email (89,9 %) a 3 odmítli z důvodu, že nepracují v oboru. Nelze určit, kolik z „nereagujících“ bylo opravdu kontaktováno a odmítlo na dotazník odpovědět. Lze předpokládat, že v některých případech se nabídka ke spolupráci k absolventům nedostala (email byl vyhodnocen jako spam, kontaktní adresa již nebyla využívána apod.).

OBR. 1 Základní soubor — návratnost

³ Výpočty nejsou prezentovány.

SROVNÁNÍ RESPONDENTŮ S TĚMI, KTERÍ NEODPOVĚDĚLI

Vzhledem k nízké návratnosti jsme zjišťovali, zda se absolventi-respondenti našeho šetření- v dostupných charakteristikách významně odlišovali od těch, kteří se absolventského šetření nezúčastnili. Výsledky shrnuje tabulka 1.

	respondenti (N = 93)		non-respondenti (N = 139)		test	p
	abs.	%	abs.	%		
muž	11	11,8	13	9,4	$\chi^2 = 0,368$	0,346
Bc. i Mgr. stupeň	30	32,3	18	12,9	$\chi^2 = 12,660$	< 0,001
abs. před 0-3 lety	53	57,0	57	41,0	$\chi^2 = 5,708$	0,012
Bc. kombinované*	14 (z 30)	46,7	15 (z 57)	26,3	$\chi^2 = 3,663$	0,048
	(průměr ± SD)	N	(průměr ± SD)	N		
roky studia Bc.	3,35 ± 0,633	60	3,51 ± 0,665	75	F = 1,929	0,167
roky st. Mgr	2,89 ± 0,625	63	2,89 ± 0,703	82	F = 0,000	0,990
roky studia	4,12 ± 1,473	93	3,60 ± 1,232	139	F = 8,508	0,004

TAB. 1 Charakteristiky souboru respondentů a non-respondentů

* Výpočty pro absolventy pouze Bc. stupně (N = 87, z toho 30 respondentů a 57 non-respondentů)

Ze srovnání vyplývá, že se respondenti a non-respondenti nelišili v tom, kolik let studovali bakalářský nebo magisterský program, nebo v podílu mužů a žen.

V souboru respondentů byl významně vyšší počet těch, kteří na KSP absolvovali ve sledovaném období bakalářský i magisterský program, na což ukazuje i významně vyšší celková doba studia u respondentů.

Respondenti v porovnání s non-respondenty významně častěji ukončili své studium v době posledních tří let, což může souviset s objektivními i subjektivními faktory, jako je např. snižující se pocit sounáležitosti s katedrou u non-respondentů, obtíže s hodnocením studia po delším časovém intervalu nebo zvyšující se počet neplatných kontaktních adres.

Zajímavá souvislost byla zjištěna u absolventů pouze bakalářského stupně, kde mezi respondenty byli významně častěji zastoupeni absolventi kombinovaného studia v porovnání s non-respondenty.

Absolventi, kteří se dotazníkového šetření neúčastnili, se lišili od účastníků šetření v těchto bodech:

- méně často absolvovali na KSP bakalářský i magisterský stupeň
- častěji ukončili studium před 4 a více lety
- mezi absolventy bakalářského studia byli méně zastoupeni studenti kombinované formy studia.

SHRNUTÍ

Návratnost závisela na tom, zda student absolvoval ve sledovaném období Bc. i Mgr. studium nebo pouze jeden stupeň studia. Návratnost byla více než dvakrát vyšší u těch, kteří absolvovali oba stupně.

U těch, kteří neabsolvovali oba stupně, hrála roli doba od ukončení studia — s přibývajícím počtem let klesala návratnost.

U absolventů bakalářského stupně byla vyšší návratnost mezi absolventy kombinované formy studia.

Důvody k nevyplnění souvisely s dobou od ukončení studia — těch, kteří ukončili před 6 a více lety, se týkalo chybění nebo neplatnost adresy (9 z 11) nebo to, že nepracují v oboru (2 ze 2).

POPIS SOUBORU RESPONDENTŮ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ (N = 93)

Zdrojem následujících informací a grafů je dotazníkové šetření absolventů KSP.

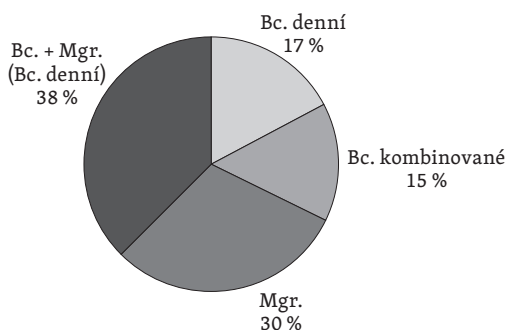
POHLAVÍ A VĚK

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 11 mužů (12 %) a 82 žen. Průměrný věk celého souboru činil 32 let v rozmezí od 24 do 55 let, každý druhý respondent byl ve věku 24-30 let.

ABSOLVOVANÝ STUPEŇ STUDIA

Respondenti uvedli, jaký stupeň studia na KSP absolvovali (obrázek 2). 16 respondentů absolvovalo denní formu bakalářského programu, 14 kombinovanou formu Bc. programu, 28 pouze magisterský program a 35 navázalo na absolvování denní formy bakalářského programu studiem magisterského programu.

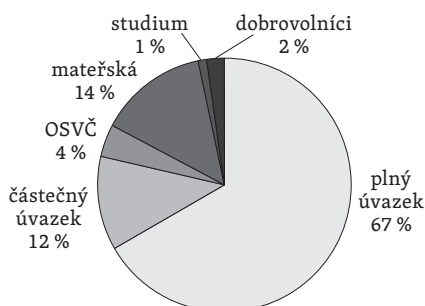
Tyto údaje se nevztahují pouze k absolvování studia od r. 2006/2007 a proto se neshodují s tabulkou 1, kde je uvedeno 30 absolventů Bc. a Mgr. studia. 5 respondentů absolvovalo bakalářský stupeň před r. 2006/2007.

OBR. 2 Absolvované studium na KSP (N = 93)

SOUČASNÝ PRACOVNÍ STATUS

Z 93 respondentů pracuje 77 osob (82,8 %), a to 62 osob na plný úvazek, 11 osob na částečný úvazek a 4 osoby jako OSVČ. Z 16 respondentů, kteří v současnosti neuvedli, že jsou zaměstnaní, je 13 na mateřské dovolené, 1 se plně věnuje studiu (Bc. psychologie) a 2 působí jako dobrovolníci, z toho 1 v zahraničí. Nikdo neuvedl, že je nezaměstnaný.

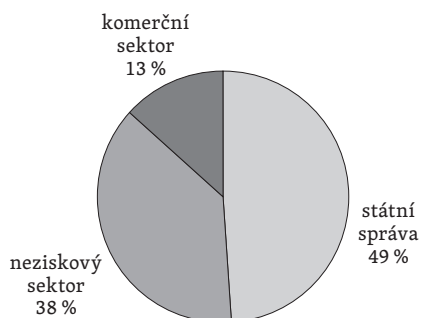

OBR. 3 Pracovní status (N = 93)

Mnozí respondenti uváděli více souběžných aktivit: při plném úvazku studuje 6 osob, z toho se v 1 případě jedná o studium na KSP, 3 osoby studují jiné Mgr. programy a 2 osoby doktorské studium. Částečný úvazek je u většiny respondentů doplněn studiem, OSVČ, dobrovolnickou činností nebo mateřskou, v 1 případě se jedná o souběh s invalidním důchodem.

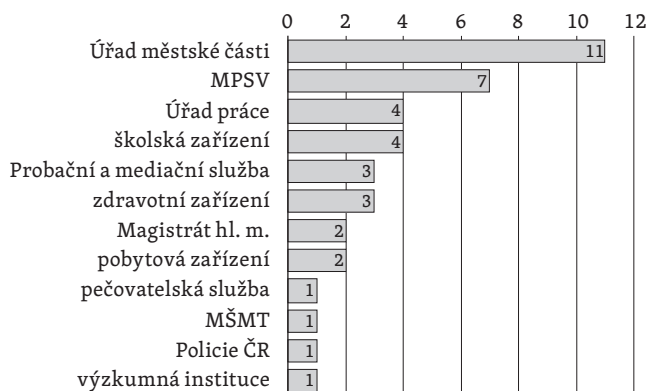
SOUČASNÉ ZAMĚSTNÁNÍ

Na otázky o současném zaměstnání odpovědělo 82 osob (tento údaj se neshoduje s odpovědí na předchozí otázku, kde uvedlo 77 osob, že pracuje, protože údaje o současném zaměstnání poskytly i respondentky na mateřské dovolené). Z 82 je 40 osob (48,8 %) zaměstnáno ve státním sektoru a 42 v nestátním, konkrétně 31 osob v neziskovém sektoru a 11 v komerčním (obrázek 4).

OBR. 4 Současné zaměstnání absolventů (N = 82)

Uplatnění absolventů ve státní správě ukazuje obrázek 5. Na městských úřadech pracovali absolventi nejčastěji v oblasti sociálněprávní ochrany dětí, sociální péče a komunitního plánování, jako kurátoři pro mládež nebo pro dospělé a v oblasti prevence kriminality a užívání drog. Na ministerstvech zastávali absolventi pozice odborných referentů a programových a projektových manažerů. Na Úřadu práce pracovali v referátu nepojistných sociálních dávek jako vedoucí nebo referenti. V Probační a mediační službě pracovali absolventi na pozici probačních úředníků a koordinátora projektu. Ve školství pracovali 4 absolventi — 2 jako vychovatelé v ZŠ a ZŠ pro děti zdravotním postižením a 2 jako učitelé v ZŠ a ZUŠ. Ve zdravotnictví našli uplatnění 3 absolventi, a to jako zdravotně sociální pracovník v nemocnici, terapeut v centru psychosociálních služeb v Psychiatrické nemocnici a sociální pracovník ve zdravotnickém zařízení. Tři absolventi pracovali v příspěvkových organizacích poskytujících sociální služby jako ředitel organizace nebo sociální pracovník — 2 v pobytovém zařízení a 1 v pečovatelské službě. Na magistrátě našli uplatnění 2 absolventi (projektový manažer a metodik), 1 absolvent pracoval u Policie ČR jako komisař a 1 ve výzkumné instituci jako pracovník vědy a výzkumu.

OBR. 5 Uplatnění absolventů ve státní správě (N = 40)

V nestátním neziskovém sektoru pracovalo 31 osob, a to většinou v obecně prospěšných společnostech, občanských sdruženích, resp. spolcích a 1 absolvent v církevní organizaci. Jednalo se o nízkoprahová zařízení, terénní programy, podporované zaměstnávání a sociální podnik, sociální služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením, azylová zařízení, linku bezpečí, občanskou poradnu, pracovní poradenství pro cizince, dobrovolnické programy a další aktivity nestátních neziskových organizací. 8 absolventů zastávalo pozice ředitelů nebo vedoucích služby, centra nebo zařízení, 6 pracovalo jako koordinátoři nebo manažeři projektů, 13 jako sociální pracovníci, 2 jako administrativní pracovníci a 2 svou pozici neuvedli.

Z 11 absolventů zaměstnaných v komerčním sektoru uvedlo 6, že pracují v soukromé firmě (bez dalšího upřesnění), 1 pracoval ve firmě poskytující sociální služby, 2 pracovali ve školství, 1 v odborném periodiku a 1 jako realitní makléř.

Respondenti dále uvedli, s jakou cílovou skupinou pracují (mohli volit více možností). Výsledky ukázaly různorodost pracovního uplatnění absolventů. Odpovědělo 81 respondentů. Nejčastěji (32, tj. více než třetina) pracují s rodinami, dětmi a mládeží nebo s lidmi s různým typem postižení (22), z toho polovina s lidmi s dlouhodobým duševním onemocněním. 16 dotazovaných uvedlo jako cílovou skupinu lidí v krizi včetně obětí domácího násilí, 14 pracuje se seniory a 13 s lidmi se závislostmi. Dále je uvedena skupina lidí bez domova, pachatelé trestných činů a příjemci dávek (shodně 10 odpovědí), uchazeči o zaměstnání (9) etnické menšiny (8), pracovníci sociálních služeb (7), umírající a dobrovolníci (shodně 5 odpovědí), osoby živící se prostitucí (4) a cizinci a uprchlíci (2).

81 osob vyplnilo údaj o počtu podřízených v současné pracovní pozici: 60 (74,1 %) nemá žádné podřízené. U zbývajících 11 respondentů je rozmezí počtu podřízených od 1 do 14 s průměrem 1,51. V průměru mají více podřízených muži než ženy (2,6 versus 1,35) a pracující v nestátním sektoru ve srovnání se státním (1,98 versus 1,08); rozdíl však nelze vzhledem k malému počtu osob statisticky hodnotit.

Údaj o místě výkonu práce vyplnilo 82 osob. Většina pracuje v Praze, každý desátý v obci s rozšířenou působností. V jiném krajském městě nebo jiné obci pracovalo pouze 6 respondentů (tabulka 2).

	počet	%
Praha	61	74,4
jiné krajské město	2	2,4
obec s rozšířenou působností	8	9,8
jiná obec	4	4,9
práce na více místech	5	6,1
není vázána na místo (např. z domova)	2	2,4
celkem	82	100

TAB. 2 Místo výkonu práce (N = 82)

HLEDÁNÍ ZAMĚSTNÁNÍ PO ABSOLVOVÁNÍ STUDIA

DOBA HLEDÁNÍ ZAMĚSTNÁNÍ

Z 83 respondentů, kteří odpověděli na tuto otázku, uvedla většina, že měla práci zajištěnou již před ukončením studia. Pouze 6 osob hledalo práci déle než 3 měsíce (tab. 3).

FORMA HLEDÁNÍ ZAMĚSTNÁNÍ

Z těch, kteří si našli práce před ukončením studia, zhruba třetina (22 osob) využila inzerci a třetina (20 osob) přijala přímou nabídku od zaměstnavatele. Další formy hledání práce byly méně zastoupeny: 5 osob využilo pomoc rodičů nebo známých, 5 učinilo nabídku zaměstnavateli, 3 založily vlastní občanské sdružení, ve dvou přípa-

	počet	%
před ukončením studia	60	72,3
do 1 měsíce	9	10,8
do 3 měsíců	8	9,6
do 6 měsíců	4	4,8
do roka	2	2,4
déle než rok	0	0
celkem	83	100

TAB. 3 Doba, po kterou absolvent hledal práci

dech respondenti začali pracovat u zaměstnavatele po absolvování povinné praxe a ve 2 případech se přihlásili do výběrového řízení.

Z absolventů, kteří našli zaměstnání až po ukončení studia, využil každý druhý inzerci (13 osob). Ostatní formy byly méně zastoupeny: 3 osoby dostaly přímou nabídku od zaměstnavatele a 3 osoby ji učinily, 2 osoby využili pomoc rodičů nebo známých, 1 osoba využila Úřadu práce a 1 osoba služeb personální agentury.

61 respondentů uvedlo, že mělo se zaměstnavatelem kontakt již během studia; nejčastěji bylo zmiňováno, že respondent při studiu již v místě svého prvního působení pracoval. Jako další cesty k získání zaměstnání respondenti uváděli vykonávání povinné praxe, dobrovolnickou činnost, psaní bakalářské nebo diplomové práce, případně spolupráci na projektech.

Více než polovina respondentů nezměnila zaměstnání, tj. pracují tam, kam po absolvování studia nastoupili, zhruba každý třetí změnil zaměstnání. V ostatních případech se jedná o odchod ze zaměstnání z důvodů mateřské dovolené nebo dalšího studia.

HODNOCENÍ STUDIA NA KSP FF UK

SPOKOJENOST S VÝUKOU

Absolventi byli žádáni o vyjádření spokojenosti s výukou na hodnotící 5 bodové stupnici, kde 1 znamenalo nejvyšší spokojenost a 5 nejnižší spokojenost. Hodnotili tři oblasti, a to spokojenost s teoretickou přípravou, spokojenost s praktickou přípravou a celkovou spokojenost s výukou. Analýza výsledků ukázala, že hodnocení závisí jednak na oblasti, ve které absolventi pracují, jednak na typu studia, které na KSP absolvovali.

Jak ukazuje tabulka 4, s výukou byli spokojenější absolventi, kteří pracují ve státním sektoru ve srovnání s absolventy pracujícími v nestátním (většinou neziskovém) sektoru.

Tabulka 5 znázorňuje nižší spokojenost absolventů obou studijních programů, tj. těch, kteří na Katedře sociální práce pokračovali po bakalářském studiu v magisterském programu, v hodnocení teoretické přípravy. Bonferroniho korekce ukazuje, že se absolventi obou studijních programů ve svém hodnocení významně liší od absol-

	spokojenost s teoretickou přípravou	spokojenost s praktickou přípravou	celková spokojenost s výukou
státní sektor (N = 40)	1,85 ± 1,051	2,48 ± 0,960	2,03 ± 0,920
nestátní sektor (N = 42)	2,21 ± 0,842	2,71 ± 1,066	2,52 ± 0,773
celkem (N = 82)	2,04 ± 0,962	2,60 ± 1,017	2,28 ± 0,879
test	F = 3,014	F = 1,137	F = 7,098
p	0,086	0,290	0,009

TAB. 4 Hodnocení výuky podle současného působení absolventa

ventů magisterského programu, nikoli od absolventů bakalářského programu (výpočty nejsou prezentovány). Srovnání hodnocení praktické přípravy a celkové spokojenosti s výukou naznačuje vyšší spokojenost studentů bakalářského programu, výsledky však nedosahují hladiny významnosti.

Vysokou spokojenost s teoretickou přípravou uváděli absolventi kombinované formy studia (N = 14). V průměru hodnotili tuto oblast známkou 1,57. V hodnocení praktické přípravy se nelišili od studentů denního studia (průměrná hodnota 2,29), zatímco v celkovém hodnocení vykazovaly také vyšší spokojenost (průměrná hodnota 1,79). Pro malý počet osob nebyl proveden statistický výpočet významnosti rozdílů.

	spokojenost s teoretickou přípravou	spokojenost s praktickou přípravou	celková spokojenost s výukou
Bc. (N=30)	1,97 ± 1,066	2,27 ± 0,980	2,00 ± 0,830
Mgr. (N = 27)	1,70 ± 0,775	2,89 ± 1,050	2,22 ± 0,847
Bc. i Mgr. (N = 35)	2,37 ± 0,877	2,63 ± 0,973	2,49 ± 0,853
celkem (N = 92)	2,04 ± 0,948	2,59 ± 1,018	2,25 ± 0,860
test	F = 4,201	F = 2,809	F = 2,695
p	0,018	0,066	0,073

TAB. 5 Hodnocení výuky podle absolvovaného studijního programu

HODNOCENÍ ZNALOSTÍ, SCHOPNOSTÍ A KOMPETENCE

Výzkum se zabýval také otázkou, jaké znalosti a schopnosti absolventi využívají v práci a zda je získali během studia. Respondentům bylo předloženo 18 typů znalostí a schopností, které měly ohodnotit na škále dle důležitosti v zaměstnání a rozsahu získání těchto znalostí a schopností při studiu. Hodnocení jednotlivých znalostí a schopností dle uvedených kritérií (důležitost v zaměstnání a rozsah osvojení během studia) jsou znázorněna v aritmetických průměrech v tabulce 6.

Schopnosti a znalosti	Důležitost v práci (1 = velmi důležité, 3 = nedůležité)	Získání při studiu (1 = v dostatečné míře, 3 = málo nebo vůbec ne)
znalost problematiky cílové skupiny včetně služeb	1,20	1,47
spolupráce s jinými pracovníky na pracovišti	1,20	2,02
komunikace s klientem	1,22	1,59
znalost právního rámce	1,29	1,46
komunikace s odborníky jiných profesí	1,38	2,07
řešení etických dilemat	1,58	1,77
znalost základních oborových metod a technik	1,65	1,30
spolupráce s klientem na vytvoření plánu	1,65	1,92
prezentace své práce (před veřejností)	1,69	1,85
způsobilost přímo poskytovat služby	1,69	1,96
analýza faktorů vyvolávajících sociální problémy	1,73	1,61
ekonomické znalosti	1,83	2,20
znalost základních oborových teorií a přístupů	1,88	1,23
hodnocení intervencí nebo projektů	1,90	2,26
vytváření a řízení projektů	1,91	2,16
ovlivňování sociální politiky na místní úrovni	1,96	2,00
řízení týmů nebo organizací	2,00	2,57
komunikovat a psát v cizím jazyce	2,21	2,39

TAB. 6 Hodnocení schopností a dovedností absolventů

Tučně jsou vyznačeny hodnoty vztahující se k pěti nejlépe hodnoceným oblastem.

Respondenti považují za nejdůležitější v jejich zaměstnání znalosti problematiky cílových skupin včetně služeb, spolupráci s jinými pracovníky na pracovišti a komunikaci s klientem. Jejich studium jim přineslo nejvíce znalosti základních oborových teorií a přístupů, znalosti základních oborových metod a technik a znalosti právního rámce. Studium je tedy dle respondentů zaměřeno na teorii, kdežto v práci využívají spíše praktické dovednosti zaměřené převážně na kontakt se spolupracovníky a klienty. Naopak nejméně potřebné znalosti a schopnosti v zaměstnání odpovídají nejméně osvojeným znalostem a schopnostem získaných během studia. Respondenti si během studia nejméně osvojili řízení týmů a komunikaci v cizím jazyce, což také považují za nejméně důležité ve svém zaměstnání.

Můžeme najít odlišnosti v hodnocení absolventů s ohledem na sektor, ve kterém pracují. V tabulce 7 je uvedeno pořadí dovedností a znalostí dle aritmetického průměru hodnocení důležitosti s ohledem na sektor zaměstnání respondentů.

Komerční sektor se nejvíce odlišuje od zbývajících sektorů (státního a nestátního). V komerčním sektoru je považována za méně důležitou znalost cílové skupiny a služeb, analýza faktorů vyvolávajících sociální problémy, znalost základních oborových metod a technik či dovednosti týkající se ovlivňování sociální politiky na místní úrovni. Naopak při práci v komerčním sektoru považují respondenti za důležité ekonomické znalosti, které zaměstnanci státního a nestátního sektoru považují za méně důležité.

Pořadí	Státní sektor	Průměr	Nestátní neziskový sektor	Průměr	Komerční sektor	Průměr
1	znalost právního rámce	1,1	znalost problematiky cílové skupiny včetně služeb	1,07	komunikace s klientem	1,13
2	znalost problematiky cílové skupiny včetně služeb	1,16	spolupráce s jinými pracovníky na pracovišti	1,21	spolupráce s jinými pracovníky na pracovišti	1,13
3	spolupráce s jinými pracovníky na pracovišti	1,21	komunikace s klientem	1,29	ekonomické znalosti	1,38
4	komunikace s klientem	1,24	řešení etických dilemat	1,35	znalost právního rámce	1,5
5	m) komunikace s odborníky jiných profesí	1,26	znalost právního rámce	1,39	prezentace své práce (před veřejností)	1,5
6	analýza faktorů vyvolávajících sociální problémy	1,5	spolupráce s klientem na vytvoření plánu	1,48	spolupráce s klientem na vytvoření plánu	1,63
7	znalost základních oborových metod a technik	1,66	znalost základních oborových metod a technik	1,48	komunikace s odborníky jiných profesí	1,63
8	řešení etických dilemat	1,66	komunikace s odborníky jiných profesí	1,48	řešení etických dilemat	1,75
9	prezentace své práce (před veřejností)	1,79	způsobilost přímo poskytovat služby	1,52	řízení týmů nebo organizací	1,75
10	ekonomické znalosti	1,82	prezentace své práce (před veřejností)	1,57	způsobilost přímo poskytovat služby	1,88
11	spolupráce s klientem na vytvoření plánu	1,89	vytváření a řízení projektů	1,68	vytváření a řízení projektů	1,88
12	způsobilost přímo poskytovat služby	1,89	řízení týmů nebo organizací	1,7	znalost problematiky cílové skupiny včetně služeb	2
13	znalost základních oborových teorií a přístupů	1,89	znalost základních oborových teorií a přístupů	1,74	znalost základních oborových teorií a přístupů	2
14	ovlivňování sociální politiky na místní úrovni	1,94	hodnocení intervenčí nebo projektů	1,74	komunikovat a psát v cizím jazyce	2
15	hodnocení intervencí nebo projektů	1,95	analýza faktorů vyvolávajících sociální problémy	1,78	znalost základních oborových metod a technik	2,13
16	vytváření a řízení projektů	2,15	ovlivňování sociální politiky na místní úrovni	1,85	hodnocení intervencí nebo projektů	2,25

Pořadí	Státní sektor	Průměr	Nestátní neziskový sektor	Průměr	Komerční sektor	Průměr
17	řízení týmů nebo organizací	2,3	ekonomické znalosti	1,93	analýza faktorů vyvolávajících sociální problémy	2,5
18	komunikovat a psát v cizím jazyce	2,34	komunikovat a psát v cizím jazyce	2,07	ovlivňování sociální politiky na místní úrovni	2,5

TAB. 7 Hodnocení znalostí a dovedností dle důležitosti v jednotlivých sektorech

Ve státním sektoru pak není kladen takový důraz na spolupráci s klientem na vytvoření plánu, řízení týmu nebo organizací či vytváření projektů. Důležitá je ve státním sektoru oproti nestátnímu a komerčnímu znalost právního rámce či komunikace s odborníky z jiných profesí.

Pracovníci komerčního a nestátního sektoru musí oproti státním zaměstnancům častěji prezentovat svou práci. V nestátním sektoru má vyšší důležitost vytváření a řízení projektů a hodnocení intervencí nebo projektů. Takové odlišnosti vysvětlujeme různým charakterem náplně práce, který zaměstnanci v jednotlivých sektorech vykonávají.

HODNOCENÍ OBSAHU STUDIJNÍHO PROGRAMU

Respondenti byli formou otevřené otázky dotazováni na kurzy, které pro ně byly v rámci studia *nejpřínosnější*. Otázku zodpovědělo 85 respondentů. Odpovědi je možné rozdělit do tří kategorií. První kategorii tvoří odpovědi, které hodnotí předměty souhrnně jako přínosné (6), nepřínosné (1), nebo si absolventi již nevzpomínali (1).

Ve druhé kategorii odpovědí se vyskytovala jména pedagogů, kteří na KSP působí. Celkem bylo v odpovědích uvedeno 17 pedagogů, nejčastěji byl uveden prof. Tomeš, dr. Havránková, dr. Šabatová a dr. Vodáčková.

Ve třetí kategorii odpovědí byly uváděny jednotlivé předměty. V odpovědích se vyskytlo široké spektrum předmětů. Ve výčtu byla nejčastěji uváděna sociální politika (29), krizová intervence (23), metody sociální práce (15), sociální správa (13), případová práce (13), právo (10) a kriminologie (9).

V další otevřené otázce byli respondenti dotazováni na kurzy, které pro ně byly podle jejich názoru *nejméně přínosné*. Ve srovnání s předchozí otázkou panovala mezi respondenty výrazně nižší shoda. Zatímco v otázce přínosnosti předmětů se na stejném kurzu shodla více než třetina respondentů, v případě nejméně přínosných kurzů byla shoda výrazně nižší. I přes tuto rozmanitost byly vícekrát zmiňovány předměty zabezpečované katedrou politologie, etika, metody výzkumu a filosofie.

Dále se respondenti vyjadřovali k tomu, o jaké předměty by se měl studijní program *doplnit*, aby byli budoucí absolventi připraveni na požadavky praxe. K otázce se vyjádřilo 72 respondentů. I přes různorodost odpovědí lze stanovit témata, která se opakovala v odpovědích častěji. Nejčastěji se objevovala doporučení *větší propojenosti studia s praxí*, a to posílením nebo rozšířením stáží na pracovištích, zapojením odborníků z praxe do výuky nebo nácvikem praktických dovedností formou workshopů

a modelových situací, např. v oblasti komunikace s klienty, řešení krizových situací, specifických pracovních postupů apod. Další doporučení se týkala *ekonomické stránky* sociální práce v tom smyslu, že by se studenti měli seznámit s možnostmi financování sociálních služeb, způsoby fundraisingu, znalostmi z oblasti ekonomie a ekonomiky. Potřebu věnovat se v rámci výuky tvorbě a řízení projektů vyjádřilo 9 respondentů. Důraz by měl být kladen nejen na řízení projektů, ale i na řízení organizací, týmů a personálu. Někteří respondenti uváděli, že by bylo přínosné posílit výuku metod a technik pro práci se specifickými skupinami klientů (osoby ve vyloučených lokalitách, Romové aj.) i pro konkrétní specializace v rámci sociální práce (SPOD, práce v nemocnici, aj.). Dále byla zmiňována oblast *psychohygieny* (prevence syndromu vyhoření, supervizi aj.) a *osobnostní rozvoj* sociálních pracovníků (sebezkušenostní výcvik, psychosociální výcviky a výcvik asertivity). Doporučení se dále týkala zařazení určitých *aktuálních témat* (cizinecké právo, problematika exekucí, aktuální legislativa, sociální trendy, a to v České republice i zahraničí). Doporučení respondentů byla v mnoha ohledech protichůdná, což není překvapující vzhledem k jejich odlišné pracovní i studijní kariéře. Někteří doporučovali posílit a zachovat výuku teorie („škola by měla umožnit studentům především teoretický vhled“, „vyšší soustředění na praxi bych čekala třeba na vyšší odborné škole, ne však na vysoké“, „větší orientaci na přípravu na budoucí zaměstnání lze uvažovat u kombinované formy, ne však té denní“), objevila se vyjádření, že škola není jen příprava na zaměstnání, ale má naučit studenta přemýšlet. Komentáře naznačily, že teoretický rámec více oceňují studenti již v oboru působící, zatímco studenti, kteří dosud v oboru nepracovali, očekávají více praktických dovedností pro přímou práci s klientem.

DISKUSE

Prvním poznatkem tohoto šetření je *nízká návratnost*, její důvody a důsledky pro zobecnitelnost výsledků na absolventy KSP ve sledovaném období. Z analýzy rozdílů mezi respondenty a non-respondenty dotazníkového šetření vyplynulo, že rozhodujícím faktorem je doba od ukončení studia. To vysvětluje nižší návratnost v porovnání s předchozími průzkumy absolventů KSP, které byly cíleny na kratší časové období. Zdá se, že z důvodu návratnosti je účelné do podobných výzkumů nezahrnovat absolventy, kteří studium ukončili před čtyřmi a více lety. Dále bylo zjištěno, že častěji odpověděli ti, kteří na KSP vystudovali bakalářský i magisterský program, s čímž souvisí delší celková doba studia na KSP u respondentů v porovnání s non-respondenty. Domníváme se, že vliv na celkové výsledky je minimální, protože ačkoli absolventi obou programů uváděli menší spokojenost se studiem v porovnání s absolventy jednotlivých programů (a mohli by teoreticky tedy hodnocení „zhoršit“), na druhé straně zřejmě odpověděli ti, kteří mají ke katedře i po letech vztah a svou reflexí ji chtějí prospět, jak vyplynulo z některých komentářů. Předpokládáme, že mezi non-respondenty je více těch, kteří nepůsobí v oboru sociální práce, a tedy pro ně nebylo relevantní odpovídat na užitečnost studia pro jejich profesní život. Konečně — větší zastoupení studentů kombinovaného bakalářského programu mezi respondenty v porovnání s non-respondenty je artefakt související s kratší dobou od ukončení studia, jelikož kombinované studium bylo zahájeno až po roce 2009 a jeho absolventi

ukončili studium 1-2 roky před dotazníkovým šetřením. Nelze odhadnout, jaká je mezi non-respondenty nezaměstnanost, zvláště pokud se jejich profesní život odehrává mimo obor sociální práce. Zjištění o nulové nezaměstnanosti ve výzkumném souboru jsou však v souladu s převisem poptávky po sociálních pracovnících např. v oblasti sociálně právní ochrany dětí, péče o lidi s dlouhodobým duševním onemocněním a v souvislosti s transformací pobytových sociálních služeb.

Z průměrného věku výzkumného souboru vyplývá, že jejich cesta ke studiu nevedla vždy přímočaře ze střední na vysokou školu, ale že nastoupili ke studiu v různých fázích své profesní kariéry. Z toho vyplývají odlišnosti v hodnocení přínosu studia; absolventi, kteří studovali při zaměstnání, více oceňovali získání kritického, systémového myšlení a získání teoretického vhledu do svých praktických činností než absolventi bez předchozích profesních zkušeností.

Zdá se, že se od doby předchozích šetření zvýšil podíl absolventů pracujících ve státním sektoru v porovnání s uplatněním v nestátním, převážně neziskovém sektoru. Není důvod se domnívat, že tento nálezný souvisí s nižší návratností. Ve státním sektoru vznikají nové pracovní pozice⁴ a poptávka po sociálních pracovnících není naplněna, lze tedy předpokládat, že skutečnost, že každý druhý respondent výzkumného souboru pracuje ve státním sektoru, ukazuje na dlouhodobější trend. Tato skutečnost může souviset s tím, že absolventi studovali v Praze a zde také nejčastěji našli uplatnění. Téměř polovina absolventů zaměstnaných ve státním sektoru působí v úřadech městských částí nebo na Ministerstvu práce a sociálních věcí. Lze předpokládat — a naše zkušenost to potvrzuje — že dobré uplatnění absolventů KSP v těchto úřadech tam usnadňuje vstup našim dalším absolventům.

Zvýšený podíl absolventů ve státní správě má vliv na to, s jakými cílovými skupinami absolventi nejčastěji pracují. Vzhledem k uplatnění absolventů v odděleních sociálně právní ochrany dětí a na pozicích kurátorů pro mládež není překvapující, že byla nejčastěji zastoupena cílová skupina rizikových rodin, dětí a mládeže. Další velkou cílovou skupinou byli lidé s různým typem postižení. Relativně četná skupina absolventů pracujících s lidmi se závažným duševním onemocněním naznačuje další možnosti uplatnění absolventů KSP, která se na tuto oblast práce dlouhodobě specializuje. Oproti minulým absolventským šetřením se zvýšil počet lidí pracujících se seniory a s lidmi bez domova.

Se studiem byli celkově více spokojeni absolventi, kteří pracují ve státním sektoru v porovnání s pracujícími v nestátním sektoru, a méně spokojeni byli absolventi obou typů programů v porovnání s absolventy pouze jednoho studijního programu. Co se týče prvního zjištění, zdá se, že znalosti a dovednosti, kterými KSP své absolventy podle jejich hodnocení dostatečně vybavuje, více odpovídají požadavkům státního sektoru. Konkrétně řečeno, pracovníci ve státním sektoru hodnotili jako nejdůležitější dovednost pro svou práci znalost právního rámce, což koresponduje s vysokým hodnocením úrovně výuky právních předmětů v otevřené otázce. Lze namítnout, že znalost legislativního a teoretického rámce vykonávání sociální práce je nezbytná pro pracovníky ve všech sektorech, ale to není podstatné pro interpretaci hodnocení

⁴ Jako příklad uveďme, že v souvislosti s novelou zákona o sociálně-právní ochraně dětí byla vydána prováděcí vyhláška (č. 473/2012 Sb.), která ukládá oddělením sociálně právní ochrany dětí naplňovat alespoň minimální personální standard.

výuky z pohledu absolventů. Absolventi hodnotí úroveň praktické přípravy hůře než teoretickou přípravu a větší sepětí teoretické výuky s praxí, resp. větší důraz na získání praktických dovedností pro přímou práci s klientem doporučují ve svých komentářích.

Zjištění o nižší spokojenosti absolventů obou typů programů je zřejmě důsledkem rozdělení původně pětiletého magisterského programu na dvě části, což při otevřenosti navazujícího magisterského studia vůči absolventům bakalářského studia příbuzných oborů (jejichž znalostní vybavení nemusí odpovídat znalostem absolventů bakalářského stupně na KSP) vede v magisterském programu k určitému „opakování“ či „doplňování“ výuky, která byla obsahem bakalářského stupně, aby na ni bylo možno navázat.

Některá kritická hodnocení absolventů již pozbyla své aktuálnosti, např. nízká obliba předmětů poskytovaných katedrou politologie odkazuje k minulé spolupráci obou kateder dané vnějšími okolnostmi.

ZÁVĚR

Výsledky dotazníkového šetření absolventů katedry sociální práce z let 2006–2013 přinesly metodické podněty pro přípravu budoucích absolventských šetření, inspiraci pro zkvalitnění výuky a především užitečnou zpětnou vazbu od našich absolventů.

Ukázalo se, že se návratnost odpovědí na dotazníkové šetření snižuje s délkou doby od absolvování studia a že vhodným časovým intervalem pro výběr respondentů je doba do čtyř let od ukončení studia. Dalším omezujícím faktorem našeho šetření byla skutečnost, že jsme měli k dispozici pouze emailové adresy. Jakékoli další údaje by pomohly návratnost zvýšit.

Z popisných dat o absolventech KSP v letech 2006–2013 jsme zjistili, že obor sociální práce absolvovala převaha žen v poměru 9:1 a že studium ve standardní době zvládla většina absolventů bakalářského programu, ale pouze čtvrtina absolventů magisterského studia.

Z údajů získaných od 93 absolventů — respondentů našeho šetření — vyplývá vyšší věk absolventů a častý souběh práce se studiem, a to nejen u studentů kombinované formy studia.

Polovina absolventů našla uplatnění ve státní správě, zhruba třetina v neziskovém sektoru a zbývající část v komerční sféře, často mimo obor sociální práce. V našem souboru nebyl nikdo nezaměstnaný, většina absolventů byla se svým zaměstnavatelem v kontaktu již během studia. Nejpočetnější cílovou skupinou, se kterou absolventi pracují, je rodina, děti nebo mládež, lidé se zdravotním postižením, senioři a lidé s dlouhodobým duševním onemocněním. Četná je také skupina pachatelů a obětí trestných činů. Více než polovina absolventů v současnosti pracuje ve svém prvním zaměstnání, do kterého nastoupila po absolvování KSP.

Vyšší spokojenost se studiem vykazovali absolventi pracující ve státním sektoru v porovnání s pracovníky nestátního sektoru.

Nehledě na odlišnost profesních a studijních trajektorií dotazovaných absolventů i různě zabarvený emoční vztah ke katedře, který z komentářů probleskuje, lze z je-

jich reflexe vyvodit několik doporučení: (a) udržet vysokou úroveň výuky právních předmětů a dalších jmenovaných, např. sociální politiky, krizové intervence, metod sociální práce, sociální správy, případové práce a kriminologie; (b) posílit sepětí teoretické výuky s praxí, poskytnout více praktických dovedností pro přímou práci s klientem obecně nebo pro práci s určitými cílovými skupinami, např. s Romy; (c) zachovat kvalitní supervizi a poskytnout další příležitosti k práci na osobním rozvoji, např. sebezkušenostní semináře, zásady psychohygieny jako prevenci vyhoření apod. a (d) zařadit nová aktuální témata, jako je dluhové poradenství, problematika migrace nebo změny v legislativě.

LITERATURA

- BRADÁČOVÁ, Jana. 2009. *Výzkum absolventů katedry sociální práce FF UK*. Praha, 71 s. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. Vedoucí práce Doc. PhDr. Oldřich Matoušek.
- RADOSTOVÁ, Zuzana. 2005. *Výzkum absolventů katedry sociální práce FF UK*. Praha, 79 s. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. Vedoucí práce Doc. PhDr. Oldřich Matoušek.
- RADOSTOVÁ, Zuzana, Oldřich MATOUŠEK a Dalibor HOLDA. 2006. Absolventi katedry sociální práce FF UK v praxi. *Sociální práce / Sociálna práca*. 6(2): 114–132. ISSN 1213-6204.